

СРПСКА АКАДЕМИЈА НАУКА

ИНСТИТУТ ЗА СРПСКИ ЈЕЗИК

НАШ ЈЕЗИК

НОВА СЕРИЈА

КЊ. I св. 3-4

БЕОГРАД
1950

САДРЖАЈ

	Страна
1. Уредништво: Уз педесетогодишњицу наставничког рада прозе- сора А. Белића	73
2. А. Белић: Напомене о данашњим задацима књижевног језика	75
3. М. Стевановић: Синтаксичка и стилска вредност предлога с	108
4. Р. Бошковић: Придеви типа <i>ораћи</i>	116
5. Драг. Живковић: Питање практичности новог начина стављања запете	132
6. А. Б. Поводом претходног чланка	138
7. В. М. Мићовић: О народним речима за „зихернаду“	142
8. Б. Милановић: „Присуствовати“ и „бити присутан“	146
9. Св. Марковић: „Ђорав“ и „слеп“	151
10. Гл. Елезовић: 1. Абдест, абдес, авдест, авдес и сл.; аваз	154
2. Још неколико речи о <i>адраповцу</i>	160
11. Језичке поуке:	163 — 168

УРЕЂИВАЧКИ ОДБОР:

др Александар Белић, Глиша Елезовић, др Радомир
Алексић, др Михаило Стевановић, др Радосав Бошко-
вић, Бранислав Милановић и Игрутин Стевовић.

Научна Рибита

ИЗДАВАЧКО ПРЕДУЗЕЋЕ НАРОДНЕ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ
БЕОГРАД 1950

ЋОРАВ и СЛЕП

Честа је појава да се ова два придева сматрају као синонимима и да оба значе: без оба ока, који не види на оба ока.

Реч *ћорав* долази од турског *kör*, што значи *слеп*. Њен првобитни облик у нашем језику био је *ћор*, па је додавањем придевског наставка *-ав* добила свој данашњи облик. *Ћор* се очувало до данас, али се већ осећа као застарело.

Иако је *ћор* (*ћорав*) првобитно значило исто што и у турском, тј. слеп, те две речи су се убрзо издиференцирале, па је *ћорав* добило значење *који не види на једно око*.

Вук у своме *Рјечнику* за *ћорав* даје значење *einäugig* (тј. једноок), *altero osulo captus* (тј. на друго око слеп). Рјечник Југославенске академије код речи *ћор* даје исто значење „који види само на једно око“, док код речи *ћорав* поред значења „на једно око слијеп“ има и значење „уопће слијеп“. У српско-немачком речнику Ристић-Кангрге стоји да *ћорав* значи: *auf einem Auge blind, einäugig*. Бакотић у своме *Речнику* *ћорав* објашњава са „који не види на једно око“.

Прегледајући речничку грађу Института за српски језик САН, нашао сам велики број примера са употребом *ћорав* у значењу *који не види на једно око*: На једно око *ћорав* а на друго не види (Вук, Послов., 228), Ходио путем Циганин *ћор*, па га неко мимогред упитао ко му извади око (Љубиша, Прич. В. Дојч. I, 148), Баци се машче [мазга] задњом ногом и пролије ми оцу лијево око, а отац ће ми онако *ћор* и крвав [рећи] (Љубиша, Прич. В. Дојч. II, 133), Чаша дође до *ћоравог*, Он издрљи оно здраво око... и напи (Невесински, СКГл XV, 85), Непрестанце га један стар, *ћор* кормилар лупкао по рамену (Драженовић, Дјела I, 181), Ко ће да штеди, нека штеди! — рекла је трбушаста *ћора* куварица (Ђурковић, Пре олује, 267), Хоћеш ли да ти избијем и друго око, *ћоро?*

(Тресић, *Finis Reipubl.* I, 42), Ћоравост, потпун губитак вида на једном оку (Инвалидски закон 1929, 135).

Батут у својој *Грађи* за медицинску терминологију (1886 год.), дајући за *ћор* и *ћорав* значење једноок, додаје: „Гдекоји не разликују ћорав и слеп, него употребљују погрешно час једно час друго.“

Поред овога значења у грађи су доста бројни и примери у којима *ћорав* значи *слеп*: Међу ћоравијем ко има једно око међу га за цара (Вук, Послов., 215), Једну кљасту, а другу ћораву, нека кљаста ћоравицу вода, нека просе и дома доносе (Краус, Смаилагић Мехо, 160), За слепог кажу да је ћорав (Грбић С., Срп. нар. обичаји из Среза бољевачког, СЕЗБ XIV, 217), Ти просјаци или су ћори (слијепи) или сакати (у руке) или кљасте (у ноге) (Јовићевић А., ЗБЈАк XV, 91), А ћора му вила одговара: а сад дође некаква делија и доби ме данас на мегдану, обје ми је очи извадио (Луча 1899, 167), Но се врати, очи јој извади. Опет ћора за дететом иде (Јastreбов, Обычаи и пјесни, 241), Ћороња није видео, а он се није плашио ... црних облачина (Цетинео, Мештар Иван, 191).

Нејасно је значење *ћорав* у пословици: И ћорава кока зрно нађе.

Ћорав је добило још једно значење: који не види добро, који слабо види. Ово значење долази вероватно отуд што онај који нема једно око слабије види, па се то значење пренело и на онога који има слаб вид иако има оба ока.

Иако је *ћорав* реч страног порекла, она се данас већ потпуно осећа као наша, чему нарочито доприноси придевски наставак *-ав* који је тако чест у нашем језику. С обзиром да у језику већ постоји реч словенског порекла која обележава појам *који не види, који је без вида*, тј. *слеп*, народ је осетио потребу да прецизира разлику између потпуног слепила и слепила на једно око, па је реч *ћорав* добила ово друго значење.

Од основе *ћор* изведене су разним наставцима и друге речи, као *ћора* (*ћоро*), *ћдравац*, *ћдравница*, *ћдравити*, *ћдрављење* и сл. и све су оне по Вуку везане за значење: који не види на једно око. Са овим би се могле испоредити друге речи које смо из турског језика добили као *чдлак* (турско *çolak*

који има само једну руку), исп. презимена Чолак, Чолак-Антић, Чолаковић и сл., *чакараси* (исп. турско *џакуг* плавоок) са једним оком плавим, а другим смеђим (црним) и сл. Овамо би ишло и *ћоџав* непознатог порекла (сакат у једну ногу).

Из овога се види да је сам народ наш, у највећем делу свом, везао за *ћорав* значење „који не види на једно око“. На тај начин *ћорав* је добило разлога за своје постојање у нашем језику. Без тога значења оно нам не би било ни потребно.

Св. Марковић